

Болять, німоть спогад. Холодом у жвагах відбиваються у цієї уже немолодої пари. А спогад Марії Власівни і Степана Олександровича Кирильчуків справді, як болячі рани.

Марія Власівна КИРИЛЬЧУК:

— Народилась у 1922 році в Пустомитах. Дівоче прізвище Мосійчук. У 42-му році, як фашисти захопили наш край, то почали вивозити молодь у Німеччину. Спіймали і мене, але по натурі я відчайдушна, то втекла з Рівного додому. Але тут положили мене вдроче. Завезли з іншими бранцями в Австрію. Тут потрапили на великий завод. Та такий, великий, що, мені здається, мав 10 поверхів уверх і стільки ж вниз. Я та інші дівчата робили газмаски. Працювали цілий день. Годували нас так, аби вже зовсім з голоду не померли.

Та незабаром американці вже почали бомбити цей завод. Гітлерівці заставили нас копати окопи. І ось одного разу я ще з однією дівчиною втекли з того німецького «раю». Моя супутниця Зіна була льотчицею. Сама десь родом з-під Києва. Також була сміливою і відчайдушною. А може нам просто було несила уже терпіти знущання фашистів.

Нас захувала одна стара чешка. Прожили ми в неї кілька днів. Трохи освоїлися. Думали вже далі добиратися в Україну. А були вже в Польщі. Я знала трохи польську мову, то хазайка мене послала в магазин. Тут мене і спіймали шваби. Почали бити, дощувати, з ним ще втекла. Що зробити, довелося вести до чешки.

Відправили нас з Зіною в Німеччину у концтабір Регенсбург.

Ось тут і почалися справжні муки, не знаю чи в пеклі таке є. Весь

світлий день нужденна праця на каменоломнях. Уявіть собі напівголі, худі як тріски знесилені люди розбирають вручну гору. Лише хочеш трохи відпочити чи хоча піт стерти з обличчя, тут уже негайки свищуть по твоїх немічних плечах.

Я часто ховалася під нарами, не виходила на ту каторжну працю. Знала, що янби знайшли, печ газовой не минути б. Але вбити могли і на каменоломнях. Бувало, вишикують нас ослаблених полоненців, а гестапівець ходить перед строем. Гляне хтось на нього не так, чи просто поворушить або ж не сподобається — не мине кула, а відтак і газова піч. Тисячами спалювали наших людей ті виродки. Ми тоннами вивозили попіл людський з тих печей.

Але найбільше дошкуляв голод. На обід варили баланду з брукви. Іноді там плавало м'ясо. То ми його не їли, бо знали, що це за м'ясо. Це останки наших товаришів. Літом на подвір'ї ріс молочай, То я його нарву і їм.

Звільнили нас американці. Згодом передали Радянській Армії. Чотири дні їхали в поїзді до Садової Вишні. А тут уже чекісти перевіряли хто є хто і відправляли додому.

Приїхала додому у Пустомити. А села вже нема — спалив фашист. Я не згоріла у концтаборі, то тут спалені мої мама і тато, брат з дружиною і їх четверо дітей.

Що робити? Згадала, що є родичі в Річці. Вони мене і взяли до себе, хоч і самим тісно було. Тут і зустріла свого Степана.

Степан Олександрович КИРИЛЬЧУК:

— В травні 1941 року мене взяли в армію.

ДОЛІ ЛЮДСЬКІ

ДОРОГИ, ВСТЕЛЕНІ ПОПЕЛОМ

Служив на Північному Кавказі у м. Грозний. Тієї червневої неділі писав листа, як раптом вбігають у казарму солдати і кричать: «Війна!».

Незабаром прийшов наказ Сталіна: всіх західняків зняти з дійсної військової служби і направити у трудові батальйони. Тут же, у Грозному, дали лопати в руки — копайте окопи. Під осін нас направили під Сталінград. Копали ми рови біля тракторного заводу. А німець бомбить місто, страшно й згадати. В цій суматосі ми стали нікому не потрібні. Шістнадцять дів не давали їсти. Потім видали по склянці сирого жита — вари собі сам. Хто не доварив як треба до готовності, то тут і скрутився навкі. Воші доїдали наші голови. А коли вже німець притиснув, що стало армії червоної непереливки, згадали і про нас, західняків. Прийшли офіцери до нас, напівживих від голоду, і питають: «Чи бажаєте вступити у Червону Армію?».

Як тут не вступиш, коли на фронті хоч якийсь пайок дають. Бої за Сталінград були люті і невисні. 10 січня 1943 року мене поранило в руку. Вільше року я провалявся у госпіталі. Після нього відправили додому в Тучинський район. Він був уже звільнений від фашистів. Але радості мало — батькову хату спалили німці. Живуть мої батьки у родичів. Там в хаті уже 21 душа. Батько каже: їдь, сину, у Тучин, може щось влада дасть. Прибув у райцентр, а тут відразу: «Вандерівців не бачив?». «Ні, кажу, не бачив». А сам добре знаю, що бачу у лісі. Правда, дали мені

талони на харчування. З тим і прибув у Річці. Почали приходити з лісу, поки що розпитують. А брата все нема. Потім дізнався, хотів брат побачитись зі мною, але не дозволили старші лісовики. А як не послухався, то відрубали йому голову.

Не стало життя у селі знову йду до Тучина просити роботу. Став завіддлом соціального забезпечення у райвиконкомі. Дали квартиру. Помагав вдовам і фронтовикам та їх дітям. Після війни повернулись фронтовики. Стало більше грамотних і вже на мою посаду взяли іншого. Я ж не подумав, та й з'їхав з квартири. Змушений з Марією будуватись тут, у Тучині, сам. Це вже як одружився з нею.

Ось такі дві розповіді про свої долі. Без прикрас, метафор і епітетів. Так, як було, бо доля людини — це і історія країни: нема, щоб тільки біле або тільки чорне. Народили і виховали Кирильчуки шість дочок і одного сина. Всі розлетілись по світу білому. Живуть собі старенькі вдвох. Діти з внуками часто бувають. Ось тріє стає гамірно і весело. А так в житті добра було мало. Недавно, років зо два, всіх, хто був остерарбайтми, попросили дати свої дані про те, що вони в час війни працювали в Німеччині. Обіцяли компенсувати гроші за вимушену каторгу. Але зараз щось всі замовкли. Мабуть, говорить Марія Власівна, не побачу я вже тих грошей. Лише часто у снах бачу той попіл людський, що вимали з газових печей.

Розповідь записав Андрій БАБІНЕЦЬ.